

ישיבת הכותל - ירושלים
שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א
לפרשת שמיני תשס"ה
כחוט השערה מבדיל בין מצוה לעבירה

שמחה עצומה ביום הקמת המשכן

לאחר התאור הארוך בספר שמות על בניית המשכן והקמתו, מספרת התורה בפרשתנו על ירידת השכינה הקדושה אל המשכן אשר הכינו לה בני ישראל. הקב"ה שולח אש לאכול את הקרבנות שהקריב אהרן על המזבח ביום השמיני למילואים, "וַיִּקְרָא כָּל הָעָם עֲצוּמָה, גַּם וַיַּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט, כד). השמחה היא עצומה, גם אצל ישראל וגם אצל הקב"ה. "אותו היום היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ" (מגילה י, ב). למה כיום שנבראו בו שמים וארץ? מפני שעכשיו הבריאה באה במידה מסוימת אל שלמותה. הקב"ה ברא עולם, ורק עכשיו יש לו כביכול מקום להשרות את שכינתו בעולם שברא. הוא אינו מסולק יותר מן העולם שברא. חטאי הראשונים סילקו כביכול את הקב"ה מהעולם (ב"ר יט, יג), חטא אדם הראשון סילק במידה מסוימת, אחר כך חטא קין סילק יותר, וכן חטאים אחרים, עד שבאו האבות הקדושים והתחילו להוריד את השכינה בחזרה לארץ, ומשה רבנו מסיים את המלאכה ומוריד את השכינה לארץ לגמרי בבניית המשכן (עי' "עץ יוסף" שם). הקב"ה יכול מעתה להשרות שוב את שכינתו בעוה"ז, וא"כ יש לפניו שמחה כיום שנבראו בו שמים וארץ. העולם בא אל תיקונו.

הרמב"ן הרי מסביר בתחילת ספר שמות, שלכן ספר שמות מסיים בהקמת המשכן, מפני שספר שמות הוא ספר הגאולה, ובהקמת המשכן שָׁבוּ אֶל מַעֲלַת אֲבוֹתָם. הקב"ה מתייחד עם הצדיקים, עם אברהם יצחק ויעקב, במצרים שהיו בגלות הקב"ה לא מתייחד עם ישראל, ועכשיו שזכו להקים את המשכן, שבו במידה מסוימת אל מעלת אבותם "ואז נחשבו גאולים, ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד" (הרמב"ן בתחילת שמות). זהו גמר הגאולה ממצרים. ממילא השמחה היא עצומה.

בספרים הקדושים מובא עוד, שביום זה היה יכול כבר לבוא המשיח, אלא שחטא בני אהרן עכב את הדבר. אמנם בני אהרן היו צדיקים גמורים והיתה להם כוונה טובה במה שעשו, נאמר עליהם "בקרבתם לפני ה' וימתו" (ויקרא טז, א), הם התקרבו אל הקב"ה מאד במעשה שעשו, אבל בכל זאת נכשלו בדבר אחד. מהו הדבר בו נכשלו - נאמרו על כך הסברים שונים בחז"ל. שהיו שתויי יין, או שלא שאלו את משה רבנו, כמה

דברים מוזכרים בחז"ל. עכ"פ טעותם גרמה לכך שהעולם לא בא אז אל תיקונו הסופי, וצריך לסבול עוד כמה אלפי שנים עד שהעולם יבוא אל תיקונו. מאת ה' היתה זאת כדי לענוש את אהרן. הרי אהרן חטא בעגל, ובגלל זה "באהרן התאנף ה' מאד להשמידו", להשמידו זו מיתת הבנים (ויק"ר י, ה), "ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא", וכיון שתפילה עושה מחצה, נשמדו רק חצי מבניו ולא כל בניו (שם). אהרן נענש על חטא העגל, ונדב ואביהוא עצמם נענשו גם הם על חלקם ב"ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" בהר סיני (ויק"ר כ, י). ה' נפרע מהם כאן על העוון הזה.

מיתת נדב ואביהוא - לחנך את ישראל למורא

מקדש

אבל יחד עם מימד העונש שבמיתת בני אהרן, הקב"ה התכוין ללמד בזה את ישראל דבר נוסף. הקב"ה אמר למשה מראש: "בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָּל הָעָם אֶפְבֹּד" (ויקרא י, ג). על ידי המשפט שאעשה בנדב ואביהוא אתכבד בעיני העם. כי "כשהקב"ה עושה דין בצדיקים, מתירא ומתעלה ומתהלל" (רש"י שם), שיראו כמה חמור משפט ה' אפילו על עבירה קטנה, וכן יראו מזה עד כמה חמור הוא כבוד המקדש שזכו עכשיו שיהיה בתוכם, שכל טעות בעבודת המקדש עלולה לגבות קרבנות בנפש. אהרן הרי מצטווה מיד אחרי זה: "יין ושכר אל תשת... ולהבדיל בין הקֹדֶשׁ ובין החֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר" (ויקרא י, ח-י), שלא יהיו שתויי יין בשעת עבודת המקדש, כדי שיהיו בדעה צלולה ולא יטעו ויכשירו עבודה פסולה וכדו'. כשהקב"ה מדקדק עם נדב ואביהוא, ודאי שזהו בבחינת הקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה (יבמות קכא, ב), אבל גם כדי להודיע את עצם הדבר הזה שהקב"ה מדקדק, שהעולם אינו הפקר, ובפרט המשכן שהוא מקום השראת השכינה ודאי שאינו הפקר, וא"כ צריך להיות זהיר מאד בעבודתו, לפעמים עד כדי חוט השערה.

למשל: אם כהן גדול יקטיר ביום הכפורים קטורת שאינה דקה מן הדקה, יכול להתחייב גם על הקטורת הזאת וגם על שאר העבודות שיעשה באותו יום משום ביאה ריקנית ומשום חילול יוה"כ, כי כל העבודות תהיינה פסולות ולשוא נכנס לקדש ולקודש הקדשים. לפעמים גם חילול שבת יהיה בזה, ובחלק מן העבודות

גם איסור לבישת שעטנז, הכל בגלל שהקטורת לא היתה דקה מספיק. אמנם לא מצאתי במפורש שאם הקטורת לא היתה דקה מן הדקה היא פסולה, אבל יתכן שדבר זה פוסל את הקטורת. כמו כן הוא מכשיל יהודים אחרים. מכשיל את אלה ששורפים את הפר והשעיר הנשרפים, ומכשיל את מי שמשלח את השעיר לעזאזל, כי כל העבודה אינה שווה כלום, מפני שלא דקדק בקטורת שתהיה דקה מן הדקה, או באחד משאר פרטי עבודת היום.

הדברים דקים לפעמים כחוט השערה לא רק בעבודת המקדש אלא גם בשאר דברים. יכולים שני יהודים לברור בוטנים מתוך שקדים בשבת, לאחד יהיה מותר לכתחילה לעשות כן והשני יהיה חייב סקילה, כי הראשון רוצה את הבוטנים, והרי הוא בורר אוכל מתוך פסולת שזה מותר, והשני רוצה את השקדים, והרי הוא בורר פסולת מתוך אוכל שזה אסור מן התורה. למרות ששניהם עשו למראית עין את אותה הפעולה, אבל המחשבה קובעת אם זה מותר לכתחילה או חייב סקילה. ויש עוד מקרים רבים כאלו בהלכות שבת, שהמחשבה או הבדל אחר דק מאד משנה את הדין מן הקצה אל הקצה.

הדברים דקים לפעמים כחוט השערה לא רק בעבודת המקדש אלא גם בשאר דברים. יכולים שני יהודים לברור בוטנים מתוך שקדים בשבת, לאחד יהיה מותר לכתחילה לעשות כן והשני יהיה חייב סקילה, כי הראשון רוצה את הבוטנים, והרי הוא בורר אוכל מתוך פסולת שזה מותר, והשני רוצה את השקדים, והרי הוא בורר פסולת מתוך אוכל שזה אסור מן התורה. למרות ששניהם עשו למראית עין את אותה הפעולה, אבל המחשבה קובעת אם זה מותר לכתחילה או חייב סקילה. ויש עוד מקרים רבים כאלו בהלכות שבת, שהמחשבה או הבדל אחר דק מאד משנה את הדין מן הקצה אל הקצה.

דיוק בזמנים

כך גם בקרבן פסח, שמועדו קרב ובא אלינו. אם ישחט קרבן פסח רגע אחד לפני השקיעה, יצא ידי חובת קרבן פסח וקיים מצוה, ואם ישחט אותו רגע אחד לאחר הזמן יהיה חייב כרת כי לא הקריב קרבן פסח במועדו. כמו כן יהיה חייב גם על חילול יו"ט שלא לצורך, ולפעמים גם על חילול שבת, ואם ישחט אותו מחוץ למקומו יהיה חייב כרת לא רק על זה שלא הקריב קרבן פסח אלא גם מדין שחוט חוץ. המרחק "בין הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור" הוא כחוט השערה. אמה אחת מפתח העזרה ולפנים - כשר. אמה אחת מן הפתח ולחוץ - פסול וחייב כרת.

גם איסור שבירת עצם בפסח שיעורו דק מאד. הגמרא אומרת שאם פגם בעצם כשיעור פגימת סכין של שחיטה (חולין יז, ב), עבר בלאו דשבירת עצם. אם מעבירים אצבע על סכין והיא "נתקלת" בפגימה קלה, הסכין פסולה לשחיטה, וזהו גם שיעור הפגימה שעוברים בה על לאו של שבירת עצם בפסח.

רש"י אומר שאת כל עבודות קרבן הפסח צריך לעשות דרך דילוג וקפיצה (רש"י שמות יב, יא). איני יודע איך עושים זאת. ודאי אין הכוונה שצריך לקפוץ בשעה ששוחטים את הפסח, שהרי אם יעשו כך תפסל השחיטה, אבל להרגיש את המהירות שהיתה ביציאת מצרים, את החיפזון שבו עברו משעבוד לחרות. עד חצות היו נתונים עדיין בתוך גזירת "ועבדום וְעַנּוּ אֹתָם

פגם היתה לי החוצפה להתלוצץ לפני מו"ר הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. אמרתי לו שהדייקנים היו אשמים בחטא העגל. למה? משה רבנו אמר שיבוא בשש שעות והוא לא בא. מה אמר יהודי רגיל? נו, אם לא בא בשש, יבוא בשבע או בשמונה. אבל הדייקנים לא ויתרו. אם משה לא בא בזמן, סימן שלא יבוא יותר וצריך לעשות עגל... כשמו"ר הגרש"ז שמע את דברי, הוא כעס עלי. לא על כך שהתלוצצתי, אלא על תוכן הדברים. אין דבר כזה שאם לא בא בשש יבוא בשבע. אם משה אומר בשש, הרי זה שש ולא שבע. עוד אמר, שלא רק משה רבנו היה כך, אלא כל אדם צריך להיות כך. אם אומרים בשש צריך לבוא בשש ולא בזמן אחר. אדם צריך להיות נאמן למה שהוציא מפיו. הגרש"ז היה מקפיד על מי שלא היו מדייק בזמנים. הוא עצמו היה מדייק מאד לבוא בזמן לכל שיעור, וכשהיו מזמינים אותו לסדר חופה וקידושין תמיד היה מופיע בשעה היעודה גם כשיעור שקרוב לודאי החופה לא תערך בזמן. "החתן טרוד בכל מיני טרדות, אחסוך ממנו לפחות את הטרדה הזו, שלא יצטרך לחכות לי". שאחרים יאחרו כמה שיאחרו, הרב צריך להיות בזמן.

בכל דרכיך דעהו

התורה קצוה בפרשתנו: "והבדלתם בין הבהמה הטהרה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור" (ויקרא כ, כה). אומרים על כך חז"ל: "אין צריך לומר [והבדלתם] בין פרה לחמור, שהרי מובדלין וניכרים הן. אלא בין טהורה לך לטמאה לך, בין שנשחט רובו של סימן לנשחט חציו. וכמה בין רובו לחציו - מלוא שערה" (רש"י שם). אם שוחט בבהמה סימן וחצי, היא עדין נבלה. אם שוחט בה מעט יותר, סימן ורוב סימן, או אפילו רוב שני סימנים, השחיטה כשרה. "וכמה בין רובו לחציו, מלוא שערה". הבדל של כחוט השערה מבדיל בין שחוטת לנבלה. שני אנשים אוכלים עוף, אחד אכל מעוף שנשחט בו רק חצי סימן - הוא מתחייב מלקות, כי אכל נבלה. השני אכל מעוף שנשחט כחוט השערה יותר מחצי סימן - הוא

שלנו הם מצוות או עבירות. אין "שטח הפקר". כשאדם אוהב לאכול דברים רק מפני שהם טעימים לו ולא כדי לעשות רצון ה', אומר החינוך (מצוה תי"ח) שהוא עובר על "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך". כל האהבה שלך צריכה להיות לקב"ה. מותר לאהוב יהודים, צריך גם לאהוב יהודים, אבל אהבה זו צריכה להיות חלק מעבודת ה', היות וה' ציוה לאהוב יהודים לכן אני אוהב יהודים. אבל לאהוב דברים רק מפני שהם טעימים, זה אינו חלק מעבודת ה'. אנו איננו במדרגה לחשוב עד כדי כך, אבל האמת היא שאין רשות, כל מעשה הוא או מצוה או איסור. אם אני עושה במטרה הרצויה ובכמות הרצויה וכדו', זוהי מצוה, ואם אני עושה אחרת זהו בעצם איסור, אלא שאיננו יכולים להתנהג ב"עצבנות" כזאת, האם לאכול היום מאה ואחד וחצי גרם מלפפון או רק שמונים ושבע גרם. איננו יכולים לחיות כך, ממילא אנו מוכרחים לאכול לפי מה שאנו מבינים שטוב לנו. אבל בעצם אין רשות בעולם, כל מעשה ומעשה, אם הוא מקרב לעבודת ה' הוא מצוה, ואם הוא מרחיק מעבודת ה' הוא עבירה.

חז"ל אומרים, שפועל יכול לחזור בו אפילו באמצע היום (ב"מ י, א). מדוע? כי יהודי הוא עבדו של הקב"ה, ועל כן אסור לו למכור את עצמו לעבד לבשר ודם. "כי לי בני ישראל עבדים, עֲבָדֵי יְהוָה" (ויקרא כה, נה), ולא עבדים לעבדים (ב"מ שם). לעומת זאת קבלן אינו יכול לחזור בו באמצע היום. [פועל הוא מי שמקבל משכורת לפי זמן, לפי שעות או לפי ימים, וקבלן הוא מי שמקבל לפי תוצרת. אם יחרוש שדה יקבל עבור עבודתו סכום מוסכם מראש כפי שסיכם עם הבית]. מה ההבדל בין פועל לקבלן? מדוע פועל רשאי לחזור בו בחצי היום וקבלן לא? מדוע פועל נחשב ל"עבד" אם לא יוכל לחזור בו, וקבלן לא נחשב ל"עבד" אם לא יוכל לחזור בו?

חושבני שההבדל הוא זה: הקבלן מוכר לחברו תוצרת (עתידית), ובכך אין כל רע. זו איננה עבדות, אלא דרך מקח וממכר. ואולם פועל לא מוכר תוצרת, אלא מוכר את הזמן שלו לחברו, ואת הזמן התורה לא רוצה שתמכור, כי הזמן הוא הבסיס לעבודת ה'. אמנם גם קבלן שקיבל על עצמו לעשות איזו עבודה אינו פנוי כל כך לעבוד את ה', אבל בכל זאת, ברגע שרוצה יכול ליטול פסק זמן מעבודתו ולעייין בספר. אחר כך ישוב לעבודתו. אבל פועל שמכר את הזמן לבעל הבית, אסור לו לעייין בספר. חייב לעבוד לבעל הבית במשך כך הזמן שהתחייב לו. לכן הקפידה התורה שפועל יוכל לחזור בו אפילו באמצע היום, שלא תהיה מכירת הזמן מכירה מוחלטת. כי הזמן קנוי לקב"ה.

יכול לברך "שהכל" ו"בורא נפשות" ולזכות בשכר הברכה.

הפסוק ממשיך ואומר עוד: "וְנֶאֱבָדְלָ אִתְּכֶם מִן הַעֲמִים לְהִיּוֹת לִי" (ויקרא כ, כו). אומרים חז"ל: "אם אתם מובדלים מהם, הרי אתם שלי, ואם לאו - הרי אתם של נבוכדנצר וחבריו" (רש"י שם). אם אתה מבדיל בין הבהמה הטהורה לטמאה אתה שלי, ואם לאו אתם של נבוכדנצר וחבריו. נשחט כחוט השערה יותר, אתה מעבדי ה'. נשחט כחוט השערה פחות, אתה מעבדי נבוכדנצר, אינך שייך כביכול לקב"ה. כי התורה היא בדיוק, לא "בערך". חז"ל עשו אמנם סייגים כדי שלא יבואו לידי עבירה, אבל התורה עצמה היא מדוייקת. "המבדיל בין קודש לחול", אותו דבר בהבדל קטן יכול להיות קודש ויכול להיות חול. חז"ל אמרו שאדם צריך לראות את עצמו כאילו הוא מהלך בשביל שבצידו האחד שלג מקפיא, ובצדו השני אש. אם נוטה קצת ימינה מסתכן בזה, ואם נוטה קצת שמאלה מסתכן בזה. צריך ללכת בדיוק בדרך שהתורה מתווה לך.

והנה לכאורה קשה: נכון שיש דברים שמצוה לעשות אותם ויש דברים שאסור לעשות אותם. אך האם אין גם "שטח הפקר" באמצע, הכולל מעשים שאינם חייב לעשות אותם וגם לא נאסר עלי לעשות אותם? למשל: אדם חייב בפסח לאכול מצה, ואסור לו לאכול חמץ. אבל מלפפונים - אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל. איך אפשר א"כ לומר שכחוט השערה מבדיל בין מצוה לאיסור? הרי יש שטח נרחב באמצע, שאינו איסור ואינו מצוה. התשובה היא, שגם לגבי דברי הרשות הללו יש להפעיל שיקול דעת רב, שיהיו לתועלת לעבודת ה'. אמנם התורה אינה אומרת לי מה בדיוק לאכול, מלפפונים או עגבניות או דבר אחר, אבל באופן כללי אדם מצווה לשמור על גופו שיהיה בריא ושלם לעבודת ה'. ממילא אדם צריך אכן לתת דעתו על אכילתו ועל לבושו ועל שאר עניני הרשות, שיֵעשו באופן המועיל ביותר לעבודת ה' שלו, כמו שמאריך הרמב"ם להסביר (הלכ' דעות פ"ג) שזהו מה שנאמר "בכל דרכיך דעהו", שאדם צריך לכוין בכל מעשיו לעבודת ה'. אם יש הבדל במחיר בין מלפפונים ועגבניות, גם את זה צריך לשקול, אם יכול לעמוד במחיר של זה לעומת זה, וכן שיקולים נוספים, אך בסך הכל השיקולים צריכים להיות עד כמה אני יכול לפעול לעבודת ה'. וגם זה חלק מעבודת ה', לא לחשוב יותר מדי על כל מלפפון שאוכל, כי גם זה מפריע לעבודת ה', אם יהיה עצבני מדי וכל הזמן יצטרך לחשוב אם המלפפון הזה בסדר או לא בסדר. אמנם ל"בית יוסף" היה מלאך שהיה מוכיח אותו אם אכל אפילו מעט יותר מדי, אבל אנו איננו עומדים במדרגתו של ה"בית יוסף". אבל צריך לדעת שאכן כל המעשים

שמירת הלשון בפסח

אחד מן הענינים הקשורים לחג הפסח הוא שמירת הלשון. האר"י ז"ל אמר שפסח משמעותו פה סח, שהפה מספר ביציאת מצרים, אומר את ההלל, ומשבח את הקב"ה בשירות ותשבחות. וא"כ כשם שפסח הוא זמן של תיקון ענין האכילה, שאוכלים בו רק דברים מסוימים שהקב"ה מרשה לאכול, כך צריך שפסח יהיה גם זמן של תיקון הדיבור, שנדבר בו רק מה שהקב"ה רוצה שנדבר. גם בזה הגבול לפעמים דק מאד. אדם יכול למשל לדבר אל חברו קשות, מתוך רצון להוכיח אותו על דבר שעשה שלא כהוגן, זו גם מצוה בין אדם למקום, שלא יעשו נגד רצון ה', וגם מצוה בין אדם לחברו, שיקבל גן עדן ולא גיהנם, ואולם הדבר יכול גם לנבוע מתוך יצר הרע, להראות לו שאני צדיק ממנו. הגבול דק מאד בין מצוה ואיסור בשמירת הלשון. ועל כן חז"ל אמרו שענוה שלא לשמה גדולה מתוכחה לשמה (ערכין טז, ב). ההמנעות מלהוכיח את חברו רק בגלל אי הנעימות שכרוכה בכך והרצון להמנע מסכסוך, עדיף ממה שיוכיח את חברו לשם שמים. מפני שהגבול בין "לשם שמים" לבין לא לשם שמים הוא דק ביותר, ובקלות עלולים להכשל בו.

הנביא מספר על פנינה שהיתה מרגיזה את חנה: "וְכַעֲסָהּ צָרְתָּהּ גַם פֶּעַס בְּעֵבֹר הַרְעָמָה, כִּי סָגַר ה' בְּעַד רַחֲמָה" (שמו"א א, ו). כיצד היתה מכעיסה אותה? היתה שואלת אותה: "נו, כבר קנית בגד לְבַן שֶׁלְךָ? אַה אֵין לְךָ בֵּן, סְלִיחָה". או: "כבר תפרת חליפה חדשה לבן שלך? אוי אֵין בֵּן, סְלִיחָה" (רש"י שם). מדוע נהגה כך? הפסוק מסביר: "בְּעֵבֹר הַרְעָמָה". כלומר: כדי שתתפלל לְבֵן. ולשם שמים נתכוונה (רש"י שם). [גם מהמשך הפסוקים מדוייק שהתכוונה לשם שמים. הנביא אומר: "מִדֵּי עֲלִתָהּ בְּבֵית ה' פֶּן תִּקְעֶסְנָה" (שם, ז). משמע שבבית, בְּרַמְתִּים צוֹפִים, לא היתה מכעיסה אותה, רק "מִדֵּי עֲלִתָהּ בְּבֵית ה' פֶּן תִּקְעֶסְנָה". מדוע דוק אז? כי כל מטרתה היתה שחנה תתפלל, ומקום התפילה המעולה ביותר הוא בבית ה' בשילה, על כן רק כשהיו עולים לשם היתה מכעיסה אותה כך]. פנינה אכן השיגה את מטרתה. חנה התפללה לה, וזכתה לבן גדול מאד - לשמואל הנביא. ובכל זאת, למרות שכוונתה של פנינה היתה לשם שמים, וגם הצליחה במעשה שעשתה לגרום ללידתו של שמואל הנביא, בכל זאת נענשה בעונש נורא על מה שעשתה. עם כל ילד שנולד לחנה (לאחר שילדה את שמואל) מתו לפנינה שני ילדים (רש"י שם ב, ה). למה מגיע לפנינה עונש נורא כזה אם עשתה לשם שמים? שמעתי ממו"ר הג"ר חיים שמואלביץ זצ"ל, שלפגוע באדם זה כמו אש. אם תכניס את היד לאש, לא חשוב

אלו כוונות ילוו את מעשיך, אתה תכונה (עי' שיחות הגר"ח שמואלביץ זצ"ל תשל"א שיחה כ"ד).

והנה, במחילת כבוד מו"ר הג"ר חיים זצ"ל, לעניות דעתי אי אפשר לומר כך. התשובה היא לענ"ד, ואולי גם ר' חיים התכוין לזה, שצריכים להיזהר מאד כשמכניסים את היד לאש. אם הכוונה של פנינה היתה באמת רק כדי שחנה תתפלל, היא לא היתה נענשת. אבל כנראה שלפנינה היתה גם נקודה דקה מן הדקה של רצון להרגיז את חנה שלא לשם שמים, לרמז לה שהיא פנינה צדקת ממנה, אשר על כן היא זכתה לילדים וחנה לא זכתה, ועל זה נענשה פנינה, על ה"שלא לשמה" המועט שבתוך ה"לשמה". כך לעניות דעתי צריך להסביר את הדברים. האדמו"ר מקוצק אמר: "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות פ"ב מ"ב), "כל" לאתויי מאי? לאתויי שגם ה"לשם שמים" יהיה לשם שמים! כי לא תמיד ה"לשם שמים" הוא באמת לשם שמים. לפעמים אדם רק משלה את עצמו שהוא עושה לשם שמים. מדבר לשון הרע לשם שמים, מתקוטט לשם שמים... צריך לראות שגם ה"לשם שמים" יהיה אכן לשם שמים. הדברים הם דקים מן הדקים, אפשר להיכשל בקלות. כמו שבאכילה אפשר להיכשל במשהו חמץ בפסח, כך גם בדיבור אפשר להיכשל במשהו בלצער את חברו. אכן, גדולה לפעמים ענוה שלא לשמה מתוכחה לשמה.

כפי שאמרנו, פסח הוא זמן לתיקון הפה. אבל אחרי היום הראשון של פסח, מתחילים כבר שבועה שבועות של הכנה למתן תורה, ואז תיקון המידות הוא חשוב מאד, כהכנה לקראת מתן תורה. שבועה שבועות אנו מתקנים את עצמנו, וגם ימי הפסח עצמם צריכים להיות מוקדשים חציו לה' וחציו לכם. אמנם הימים הם ימי בין הזמנים, אבל זו איננה סיבה שלא ללמוד כלל. בשאר ימי בין הזמנים אין דין כזה, אבל גם אין דין שאסור ללמוד כלל. יש מקום להקל גם בשאר ימי בין הזמנים. צריך לנוח, להתחזק לקראת הזמן הבא, אבל צריך גם לתקן את עצמנו לקראת מתן תורה, וגם לפני פסח, לעסוק בכיבוד אב ואם, לקדש את השם בכל מקום שבאים אליו, שידעו מהו בן ישיבה, שבן ישיבה איננו איש מופקר ובטלן אלא עובד ה', "ואהבת את ה' אלקיך", שיהיה שם שמים מתאהב על ידך (יומא פו, א).

הקב"ה יזכנו להקריב קרבן פסח במועדו בחצר בית ה', ולאכול את הפסח על מצות ומרורים במהרה בימינו, אמן!